Ана Милић
самостални истраживач
(Ниш)
a.milic-15828@filfak.ni.ac.rs

UDC: 811.163.41'373.45:811.112.2
DOI: https://doi.org/10.18485/prevod.2024.43.91.2
Примљен: 25.02.2024.
Прихваћен: 19.06.2024.
Оригинални научни рад

РАЗУМЕВАЊЕ И УПОТРЕБА ГЕРМАНИЗАМА КОД УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА*

У раду су с тачке гледишта њихове употребе и разумевања од стране ученика средњих школа анализирани германизми који су се адаптирали у српском језику. Циљ истраживања јесте да утврдимо у којој мери ученици средњих школа чији је матерњи језик српски разумеју дате германизме (као корпус послужио је *Велики речник страних речи и израза*, као и *Речник жаргонизама јужне пруге*), као и да ли их и колико фреквентно употребљавају. Након што смо се у теоријском смислу осврнули на досадашња истраживања у овој области, емпиријским истраживањем дошли смо до одређених резултата релевантних како за идиолект сваког од испитаника, тако и за групе испитаника. Инструмент коришћен у истраживању је анкета, а узорак обухвата 35 ученика гимназије и 35 ученика средње стручне школе. Резултати истраживања оповргнули су полазну хипотезу да ученици гимназије боље разумеју и чешће користе германизме који припадају општем језичком регистру, док је доказана хипотеза да ученици средње стручне школе показују боље познавање и разумевање, као и чешћу употребу германизама из језика струке без обзира на то што више у школи не уче немачки језик. Овакви резултати могу се објаснити чињеницом да велики број лексичких јединица у области разних делатности и заната припада германизмима, да су ти називи усвојени заједно се стручним знањем и да су утемељени у српском језику као такви, те за многе чак и немамо еквиваленте у нашем језику или их не користимо (нпр. *кифла, шпорет, динстати*).

Кључне речи: германизми, еквиваленти у српском језику, говор ученика, општи језик, језик струке

---

* Рад је у виду усменог саопштења изложен на научном скупу „Савремена филолошка проучавања младих истраживача III“ у организацији Центра за савремена филолошка проучавања младих истраживача Филозофског факултета у Нишу.

The paper analyses Germanisms adapted to the Serbian language in the speech of two types of secondary education school students. The research aimed to determine to what extent secondary school students, whose mother tongue is Serbian, understand given Germanisms (*Veliki rečnik stranih reči i izraza* and *Rečnik žargonizama južne pruge* served as a corpus), as well as whether and how frequently they use them. Following a theoretical overview of previous research in this field, we employed an empirical approach to collect results relevant both to the idiolect of each respondent and to the groups of respondents. The instrument used in the research was a survey, and the convenience sample included 35 general education secondary school students and 35 students at a professional secondary education school for hospitality and tourism. The results of the research did not confirm the initial hypothesis that general secondary education school students better understand and often use Germanisms belonging to the general language register, while we proved the hypothesis that students at the hospitality-tourism school show better knowledge and understanding, as well as more frequent use of Germanisms from the language of the profession, although they no longer learn German at school. Such results can be explained by the fact that a large number of lexical items in the field of various trades belong to Germanisms, that these words "came" together with the trades and that they are established in the Serbian language as such, and for many, we do not even have equivalents in the Serbian language or we do not use them (e.g. *kifla, šporet, dinstati*).

Keywords: Germanisms, equivalents in the Serbian language, students' speech, general language, professional language

1. Увод

Чињеница је да је употреба германизама у српском језику од друге половине двадесетог века па до данас значајно смањена, чак и у оним областима које су биле директно изложене утицају немачког језика и културе. Из тог разлога, као и с обзиром на бројна објављена истраживања која су установила да лексику немачког порекла најмање познају и користе најмлађи испитаници, овај рад бави се управо тренутним статусом германизма код ученика средњих школа. Покушали смо да утврдимо да ли се речи немачког порекла и у којој мери још увек разумеју и користе, као и да ли дужина учења немачког језика и струка за коју се ученици школују утичу на њихово боље разумевање и чешћу употребу.

Предмет овог рада су германизми који су се адаптирали у српском језику, а испитује се њихова употреба у говору ученика гимназија и средњих стручних школа. Они су преузети из *Великоī речника сшраних речи и израза* (Клајн – Шипка 2007), као и *Речника жарīонизама јужне ūруīе* (Марковић – Трајковић 2018) у издању Филозофског факултета у Нишу. Поред тога, обухваћени су и германизми које смо пронашли

у разним куварима, како оним старијег, тако и нешто новијег датума. Опис значења свих германизама такође је преузет из *Великог речника страних речи и израза*.

Наш циљ је да утврдимо у којој мери ученици разумеју одабране германизме и да ли их и употребљавају, да ли их ученици гимназије, с обзиром на дужи период учења језика, боље разумеју и фреквентније користе у односу на ученике средње стручне школе, као и да ли постоји разлика између разумевања и употребе општих и стручних појмова.

Задаци истраживања су:

З1: Утврдити да ли постоје разлике у разумевању и употреби германизама између ученика гимназија који у школи уче немачки као други страни језик и ученика средњих стручних школа који тај предмет немају.

З2: Направити паралелу између разумевања и употребе општих и стручних појмова код обе групе ученика.

У раду су постављене и две хипотезе које ћемо анализирати у нашем истраживању:

Х1: Ученици гимназија боље разумеју германизме с обзиром на дужину и обухватност учења немачког језика.

Х2: Ученици гимназија боље разумеју и више користе опште изразе, док ученици средњих стручних школа показују боље познавање и чешћу употребу германизама који припадају језику струке.

Закључке смо донели на основу емпиријског истраживања које је спроведено на узорку од 35 ученика гимназије и 35 ученика средње стручне (угоститељско-туристичке) школе, а за његове потребе је састављен писани упитник са 20 задатака.

2. Појам „германизам“ и осврт на досадашња истраживања

Што се самог термина *ӣерманизам* тиче, он се може односити на елементе преузете из немачког језика и/или германских језика уопште. У *Речнику срӣскоӣа језика Маӣице* српске *ӣерманизам* се дефинише као „немачка реч, језички израз или реченични обрт употребљен у неком другом језику, језички израз у духу немачког језика” (Вујанић и др. 2007: 191). Са широм дефиницијом германизма сусрећемо се у Клајновом и Шипкином *Великом речнику сӣраних речи и израза*: „1. реч или израз позајмљени из немачког језика. 2. реч или израз пореклом из неког од германских језика” (2007: 298).

Докторска дисертација Х. Штритер-Темплс *Deutsche Lehnwörterim Serbokroatischen* (1958) је пионирска у проучавању германизама у српском, односно српскохрватском језику. Њено тежиште је на фонетици и фонологији – како се немачки гласови прилагођавају српскохрватском

гласовном систему, а крај сваке речи је назначено у ком периоду је преузета из немачког: ahd (althochdeutsch), mhd (mittelhochdeutsch), или nhd (neuhochdeutsch), и са ког језичког простора потиче, нпр. bair-öster. (аустријанизам). Дисертација садржи око 2000 позајмљеница из немачког са назначеним њиховим статусом у језику примаоцу и представља опширну студију о начинима прилагођавања немачких гласова, затим историјски преглед са информацијама о времену уласка у српскохрватски језик, као и класификацију германизама према њиховом пореклу.

Истраживања представљена у докторској дисертацији Шневајса (1960) ослањају се на претходну дисертацију, као и на дело *Немачки уīицаји у нашем језику* Милоша Тривунца из 1936. Шневајс наводи скоро 3000 германизама у српскохрватском језику, међу њима неке општесловенске, као и неке лексеме које су чак и у то време биле нестале из лексичког система, које исто дели по областима (нпр. кућа и покућство, ношња и накит, јело и пиће, пољопривреда и узгој домаћих животиња, послови, право, црква, уметност, поздрави, псовке и слично). Аутор притом покушава да пружи прецизне етимолошке податке за сваку реч и скрене пажњу на то ком слоју језика, односно функционалном стилу, та реч припада. Код одређених лексема аутор је свестан тога да су оне пореклом из других језика, тј. да код њиховог уласка у српскохрватски језик – немачки има само посредничку улогу. У другом делу рада можемо наћи студију о периодизацији преузимања речи из немачког, односно контактима немачког и српскохрватског по историјским раздобљима (како би се отприлике установила старост сваког германизма), а на крају и краћи део о гласовној адаптацији ових позајмљеница, при чему Шневајс сам наводи да се при томе ослања на налазе Штритер-Темплс (1958).

Рад који из социолингвистичке перспективе приступа проблему германизама и који је од изузетно великог значаја за компаративно сагледавање социолошких фактора који су утицали на (не)преживљавање германизама је студија Томаса Џорџа *The Role of German Loanwords in Serbo-Croatian: A sociolinguistic Perspective* (2000). На почетку овог рада скреће се пажња на чињеницу да је, осим дијалекатске комплексности и плурицентричне кодификације, на различите односе између писаног и говорног језика српскохрватског језичког система веома утицала и културолошка разноликост говорника овог језика, што представља изазов за социолингвистички приступ. Корпус истраживања чине 143 лексичке јединице ексцерпиране из релевантних речника (стандардних и специјалних) српског и хрватског језика. Циљ рада јесте да истражи стандардну и нестандардну класификацију ових речи у речницима и да је упореди са оном у свакодневном говору Загреба, Београда и Новог Сада, користећи се притом методом интервјуа. Само 11 лексема од укупног броја ексцерпираних речи није потврђено ни у једном од испитиваних говора; у хрватском их је присутно 124 (87%), а у српском 99 (69%).

Аутор рада ово објашњава различитим интензитетом изложености српског и хрватског језика немачком кроз историју, због чега би утицај германизама требало да буде јачи у хрватском. У српском стандарду прихваћено је 40 речи из корпуса, а у хрватском 27, чему је разлог то што у хрватском влада јача пуристичка струја (Стојић 2006, 2008). У стандардима оба језика присутно је 25 истих јединица, а 24 колоквијалне јединице заједничке су свим трима испитиваним градским говорима. Тринаест речи регистрованих у српском стандарду нису присутне у хрватском, али их има у говору Загреба. Занимљив је налаз да једна петина ових лексема носи радикално различите стилске и социокомуникативне функције у урбаном миљеу Хрватске од оних у два града у Србији. Загреб и Нови Сад имају највећи број заједничких речи (више него Нови Сад и Београд), што аутор рада објашњава чињеницом да су оба града била део Хабзбуршке монархије (Хрватска и Војводина више су биле изложене немачком него остатак Србије). Употреба германизама у сва три града опада међу млађом генерацијом, а чува се у оквиру струке, и повезана је више са јавним него са приватним животом и више са градом него са селом, што је последица јачег контакта немачког са српскохрватским у јавној сфери.

Један од два рада која можемо означити као инспирацију и базу за наше истраживање и пример прегледности и савременог приступа јесте студија А. Жерајић *Германизми у терминологији гастрономије и кулинарства и њихови преводни еквиваленти у језику струке* (2017). У овом раду представљени су германизми у терминологији куварства, посластичарства, пекарства и месарства, при чему је ауторка покушала да покаже колико су се ови германизми одомаћили у свакодневном језику гастрономске струке. Затим су у прегледној табели поређани примери германизама (гласовно, формално и граматички прилагођени), иза њих наведена је реч на немачком (са напоменом о променама које је претрпела кроз историју немачког језика) и значење, а неки од примера које ауторка представља су *кифла* (нем. *Kipferl*), *переца* (нем. *Brezel*), *кнедла* (нем. *Knödel*), *шнит* (нем. *Schnitte*), *филовати* (нем. *füllen*). Из рада сазнајемо и за неке мање познате глаголе који означавају радње које се често обављају у свакој кухињи: *гарнирати* (нем. *garnieren*) – украсити торту шлагом, *штрајховати* (нем. *streichen*) – премазати налупаним јајетом или именице које означавају предмете, нпр. *радла* (нем. *radeln*, *Radler*) – округли секач. На крају овог савременог, вишеструко корисног и прегледно написаног рада ауторка (иначе је била запослена на Високој хотелијерској школи док је писала овај рад) скреће пажњу на значај едукације професора и употребе стручне литературе како би се страни језик струке у стручним школама успешно подучавао.

Други је рад М. Шнел Живановић *Немачке позајмљенице у кулинарској терминологији* (2011), који се бави уделом и статусом лексике немачког

порекла у кулинарској терминологији новосадских говорних представника српског језика. Ауторка рада комбинује корпусну методу (као изворе за примере користи речнике, куваре и секундарне изворе), технику анкетирања (примере прикупља и у разговору са испитаницима), а као инструмент користи упитник (36 испитаника различитог пола, узраста и образовања који писмено оцењују 343 лексеме бирањем једног од одговора: I *разуме и употребљава*, II *разуме, али више не употребљава*, III *не разуме и не користи*). Теоријски део рада посвећен је расветљавању разлике између термина *страна реч* и *позајмљеница*, као и описивању начина адаптације позајмљеница из немачког језика у српском. У средишњем делу рада представљени су резултати упитника, који показују да германизме у кулинарству најмање познају и користе најмлађи испитаници (8,30%), а највише најстарији (36,85%). Млади не разумеју и не користе чак 47,52% речи из корпуса, док је код старијих тај проценат знатно нижи – 8,74%. Овакви резултати наводе на закључак да је познавање и коришћење германизама у кулинарству повезано са старосном добу, али и професијом и познавањем страног језика.

3. Истраживање, опис и анализа добијених одговора

Инструмент који смо користили за потребе нашег истраживања има форму писаног упитника са 20 задатака истог карактера по узору на упитник ауторке О. Панић Кавгић (2006).

Питања су затвореног (када испитаници треба да се одлуче у којој мери разумеју и употребљавају германизме – разуме и употребљава; разуме, али не употребљава; не разуме и не употребљава) и отвореног типа (када испитаници треба да дају преводни еквивалент). Попуњавање упитника било је анонимно, а сваком испитанику постављена је иста структурирана анкета.

Што се изгледа упитника тиче, у првом одељку затражени су детаљнији подаци о испитанику (пол, узраст, матерњи језик, дужина учења немачког језика, самопроцена нивоа знања немачког језика по категоријама: слабо, осредње, добро и одлично, тип школе коју похађа и слично[1]). Други одељак представља главни део упитника, у коме се налазе задаци и потпитања (германизми су дати у контексту, а задаци садрже питања о томе да ли испитаник разуме германизам и да ли га употребљава и, на крају, задатак – да напише, уколико зна, преводни еквивалент на српском језику).

Корелације су успостављене према демографским подацима испитаника, што је први параметар – школа (гимназија или средња стручна

1 Ови подаци могу бити употребљени за анализе друге врсте које нису предмет овог истраживања, за које је релевантан само тип школе.

школа), док је други параметар регистар коме припада лексика (општи или стручни).

Упитник је обухватио узорак од 70 испитаника. Њих 35 су ученици Прве нишке гимназије „Стеван Сремац“, они након учења немачког као другог страног језика у основној школи настављају да уче немачки, такође као други страни језик, све четири године са истим фондом часова (два пута недељно). Другу групу испитаника чини 35 ученика који похађају средњу Угоститељско-туристичку школу и немају немачки језик као предмет, учили су га само у основној школи.

Корпус чине следећи германизми:

1. *ајмокаџ* – врста густе чорбе са месом и другим додацима
2. *шне* – бела пена за колаче од улупаног беланцета
3. *динстати* – кувати на пари, кувати на мало воде,на ниској ватри, у поклопљеном лонцу
4. *кнедла* – обло уваљан омањи комад куваног или прженог теста, ваљушак
5. *шнит* – кришка, одрезак, комад; крој, модел од папира
6. *милхброт* – врста хлебног колача од киселог теста са млеком, сувим грожђем и екстрактом лимуна или рума
7. *шницла* – танак комад меса спремљен на одређени начин, одрезак
8. *ӣрезла* – мрвица од осушеног и самлевеног хлеба које се користе при справљању хране
9. *ћушӣајз* (*цушӣајз*) – јело од скуваног поврћа, служи као прилог главном јелу, вариво
10. *шӣиковати* – надевати месо сланином, убацивати у месо комадиће сланине да би било сочније
11. *рикверц* – унатраг (о кретању возила)
12. *кибицовати* – заинтересовано посматрати, пратити играње карата, шаха и слично; уопште посматрати, гледати са интересовањем, меркати
13. *фалта* – набор на одећи
14. *штекер* – утикач за струју
15. *штанӣла* – метална полуга, шипка, мотка; гимнастичка справа, вратило; дугуљаст комадић хране, ребро (чоколаде), колачић у облику штапића, прутић од сланог теста
16. *кнаӣ* – уско, тесно, једва
17. *луфтирати* – ветрити, проветравати
18. *хохштайлер* – онај који спретним наступима и манирима обезбеђује место у друштву; варалица, преварант углађеног понашања; онај који живи раскошније него што има средстава, који се представља за нешто више него што јесте
19. *їланцати* – чинити сјајним, глачати; чинити лепшим, улепшавати
20. *штимовати* – удесити, удешавати тонове на инструменту; удешавати, прилагођавати, мењати

У наредним табелама приказаћемо резултате везане за разумевање и употребу германизама код ученика Прве нишке гимназије, а затим код ученика Угоститељско-туристичке школе, као и преводне еквиваленте које су ученици навели.

Табела 1: Разумевање германизама код ученика гимназије

Германизам	**ДА**	**НЕ**	**ДЕЛИМИЧНО**
ајмокац	5,71% (22)[2]	80 % (28)	14,29% (5)
шне	17,14% (6)	71,43% (25)	11,43 (4)
динстати	91,43% (32)	5,71% (2)	2,86% (1)
кнедле	97,14% (34)	2,86 (1)	0% (0)
шнит	60% (21)	31,43% (11)	8,57% (3)
милхброт	25,71% (9)	62,86 (22)	11,43 (4)
шницла	100% (35)	0% (0)	0% (0)
презла	88,57% (31)	8,57% (3)	2,86 (1)
ћушпајз	14,29% (5)	71,42% (25)	14,29% (5)
шпиковати	5,71% (2)	77,15% (27)	14,14% (6)
рикверц	100% (35)	0% (0)	0% (0)
кибицовати	5,71% (2)	88,58% (31)	5,71% (2)
фалта	8,57% (3)	82,86 (29)	8,57% (3)
штекер	100% (35)	0% (0)	0% (0)

2 Број ученика гимназије који су се определили за наведену опцију.

Германизам	**ДА**	**НЕ**	**ДЕЛИМИЧНО**
штангла	71,42% (25)	25,72% (9)	2,86% (1)
кнап	97,14% (34)	2,86% (1)	0% (0)
луфтирати	94,29% (33)	5,71% (2)	0% (0)
хохштаплер	68,57% (24)	20% (7)	11,43% (4)
гланцати	100% (35)	0% (0)	0% (0)
штимовати	97,14% (34)	0% (0)	2,86% (1)

Потпуно разумевање германизама ученици гимназије су показали код речи *шницла, рикверц, штекер и гланцати,* значајан проценат њих, око 90%, је исказао да разуме речи *динстати, кнедла, презле, кнап, луфтирати и штимовати*, затим следе *штангла* 71.42%, *хохштайлер* 68.57% и *шнит* 60%, а најмање су разумели речи: *милхброт* 25.71%, *шне* 17.41%, *ћушпајз* 14.29%, *фалта* 8.57%, *ајмокац* 5.71%, *шпиковати* 5.71% и *кибицовати* 5.71%.

Табела 2: Употреба германизама код ученика гимназије

Германизам	**ДА**	**НЕ**	**ДЕЛИМИЧНО**
ајмокац	0% (0)	97,14% (34)	2,86% (1)
шне	0% (0)	97,14% (34)	2,86% (1)
динстати	57,14% (20)	11,43% (4)	31,43% (11)
кнедле	65,71% (23)	2,86% (1)	31,43% (11)
шнит	22,86% (8)	68,57% (24)	8,57% (3)
милхброт	2,86% (1)	94,28% (33)	2,86% (1)

Германизам	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
шницла	94,28% (33)	0% (0)	5,72% (2)
презла	68,57% (24)	17,14% (6)	14,29% (5)
ћушпајз	0% (0)	97,14% (34)	2,86% (1)
шпиковати	2,86% (1)	94,28% (33)	2,86% (1)
рикверц	94,28% (33)	0% (0)	5,72% (2)
кибицовати	2,86% (1)	91,42% (32)	5,72% (2)
фалта	2,86% (1)	91,42% (32)	5,72% (2)
штекер	85,71% (30)	8,57% (3)	5,72% (2)
штангла	42,86% (15)	40% (14)	17,14% (6)
кнап	97,14% (34)	2,86% (1)	0% (0)
луфтирати	94,28% (33)	5,72% (2)	0% (0)
хохштаплер	34,29% (12)	45,71% (16)	20% (7)
гланцати	80% (28)	17,14% (6)	2,86% (1)
штимовати	54,29% (19)	25,71% (9)	20% (7)

За разлику од навода о разумевању понуђених примера речи немачког порекла, упитник показује да је њихова употреба заступљена у значајно мањем проценту. Свега 45,14% ученика који похађају гимназију је рекло да дате германизме не само разуме, већ и употребљава, за нијансу више је рекло да их не користи иако их разуме – 45,43%, док је 9,43% њих рекло да само делимично користи понуђене речи немачког порекла у свом говору.

Највећи проценат ученика се изјаснио да у говору употребљава германизме: *кнап* 97,14%, *шницла* 94,28%, *рикверц* 94,28%, *луфтирати*

94,28%, као и *ѓланцати* 80%, затим у значајном проценту ученици су се изјаснили да користе германизме *динстати* 57,14%, *кнедле* 65,71%, *ѓрезла* 68,57%, *штанѓла* 42,86%, *штимовати* 54,29% и *хохштайлер* 34,29%, а најмањи број ученика написао је да користи *ајмокац, шне* и *ћушѓајз*, за које се ниједан ученик није изјаснио да их икада користи у говору, као и *милхброт, шѓиковати, фалта* и *кибицовати* за које је само по један испитаник рекао да их у свом говору и употребљава. Висок проценат употребе неких гастрономских термина попут *шницле, кнедле, ѓрезле* можемо приписати чињеници да се ради о речима које су временом из језика струке ушле у ширу употребу.

Преводни еквиваленти ученика гимназије

1. *ајмокац*: врста јела (1), пилећа чорба (1), ништа (33)[3]
2. *шне*: снег од беланаца (2), пена (1), шлаг (1), умућена пена беланаца (1), фил (1), ништа (29)
3. *динстати*: пржење у води (2), крчкати (3), кувати (9), пржити (11), кувати са мало воде на ниској температури (1), кувати кад проври вода (1), пећи дуго и лагано (1), пржити на тихој ватри (1), пећи (1), кувати на пари на тихој ватри (1), ништа (4)
4. *кнедле*: јело од презли слатко или слано (1), лоптице од кромпира (1), пуњено тесто лоптастог облика (1), нудле (1), тестенина, производ од теста (3), лоптица од гриза (1), куглица од гриза (3), резанце (2), ништа (22)
5. *шнит*: парче (14), комадић (1), делови торте/колача (1), дугуљасти део/штапић (1), парче теста (1), издужени комад, део (2), кад сечемо по ширини (1), ништа (14)
6. *милхброт*: млечни хлеб (9), хлеб са млеком (1), колач налик на хлеб (1), ништа (24)
7. *шницла*: одрезак меса (3), врста меса (2), тање исечено месо (1), комад меса (5), месо (6), парче меса (7), ништа (11)
8. *ѓрезла*: мрвице од хлеба (12), ситан хлеб (1), смеса која се ставља на месо, па се пржи (1), пох (1), мрвице (1), измрвљен хлеб (5), млевен хлеб (1), ништа (13)
9. *ћушѓајз*: ништа (35)
10. *шѓиковати*: спаковати (1), ништа (34)
11. *рикверц*: ићи уназад (3), вожња уназад (14), уназад (12), позади (1), ништа (5)
12. *кибицовати*: загледати (1), псовати (1), посматрати (1), ништа (32)

3 Број у загради приказује колико је ученика одређену реч навело као преводни еквивалент, на крају се наводи и број оних који уопште нису навели еквивалент датом германизму.

13. *фалта*: набор на хаљини (1), детаљ на хаљини (1), вез (1), карнер/чипка (1), ништа (31)
14. *штекер*: утикач (11), утичница (17), место на зиду где се укључују уређаји у струју (1), за напајање уређаја (1), ништа (5)
15. *штанла*: шипка (2), метална шипка (1), полуга (2), коцка/табла чоколаде, табла (2), ништа (28)
16. *кнаи*: таман (11), тесно (3), уско (5), једва таман (4), тесно, али не мало (1), таман стоји, носиће се само ове сезоне (1), ништа (10)
17. *штимовати*: подешавати (7), подесити (4), наместити (16), прилагодити (1), затезати жице (1), ништа (6)
18. *хохштайлер*: преварант (8), лош човек (4), олош (3), ситничав човек (1), човек који обмањује (1), клошар (1), онај што се граби за све (1), дегенерик (1), ништа (15)
19. *ланцати*: чистити детаљно (3), трљати до потпуне чистоће (1), очистити док се не усија (4), полирати (3), усијавати, чистити (17), брисати (2), бити глатко (1), ништа (4)
20. *луфтирати*: пустити ваздух у просторију (2), освежити (1), проветравати (23), отворити прозор да уђе свеж ваздух (1), прочистити простор (1), отворити врата и прозоре (1), ништа (6)

Анализа преводних еквивалената, међу којима доминира описни превод, односно опис значења лексеме, показује непостојање потпуне корелације између самопроцењивања разумевања и стварног разумевања лексема. Тако је, рецимо, за лексему *динстати* двоје испитаника навело да је не разуме, а један да је делимично разуме. С друге стране, четворо испитаника није навело ниједан еквивалент, њих деветоро је навело хипероним *куватиˮ*, једанаесторо кохипоним *пржити* (уз описне еквиваленте у којима су одражене поједине семе *пржити на тихој ватри* – један испитаник, *пржење на води* – два испитаника), један – кохипоним *пећи* (уз један описни еквивалент *пећи дуго и лагано*), што показује да већина испитаника разуме значење наведене речи само делимично, односно има само више или мање тачну представу о њему. За лексему *ћушпајз* није понуђен ниједан еквивалент, чак ни најопштији хипероним *јело* или *врста јела*, док је петоро испитаника одговорило да ову реч разуме или делимично разуме. Наведимо и примере међу општеупотребном лексиком: за лексему *штанла* двадесет пет испитаника проценило је да је разуме, један да је делимично разуме, а само седам је навело еквиваленте, од којих се пет односе на значење „метална полуга, шипка, мотка“, а два приближно покривају значење „дугуљаст комадић хране, ребро (чоколаде)“. За лексему *кнаи* чак тридесет четири испитаника сматрало је да је разуме, међутим, њих десеторо није навело еквивалент, а међу наведеним еквивалентима налазе се и они (*таман*) који показују да разумевање значења ове лексеме није потпуно.

Табела 3: Разумевање германизама код ученика средње стручне школе

Германизам	**ДА**	**НЕ**	**ДЕЛИМИЧНО**
ајмокац	71,43% (25)	11,43% (4)	17,14% (6)
шне	80% (28)	17,14% (6)	2,86% (1)
динстати	97,14% (34)	0% (0)	2,86% (1)
кнедле	100% (35)	0% (0)	0% (0)
шнит	100% (35)	0% (0)	0% (0)
милхброт	65,71% (23)	28,57% (10)	5,72% (2)
шницла	100% (35)	0% (0)	0% (0)
презла	100% (35)	0% (0)	0% (0)
ћушпајз	45,72% (16)	37,14% (13)	17,14% (6)
шпиковати	77,14% (27)	8,57% (3)	14,29% (5)
рикверц	97,14% (34)	2,86% (1)	0% (0)
кибицовати	25,71% (9)	62,86% (22)	11,43% (4)
фалта	20% (7)	74,28% (26)	5,72% (2)
штекер	97,14% (34)	2,86% (1)	0% (0)
штангла	68,57% (24)	20% (7)	11,43% (4)
кнап	97,14% (34)	0% (0)	2,86% (1)

Германизам	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
луфтирати	94,29% (33)	5,71% (2)	0% (0)
хохштаплер	77,15% (27)	17,14% (6)	5,71% (2)
гланцати	88,58% (31)	5,71% (2)	5,71% (2)
штимовати	71,43% (25)	20% (7)	8,57% (3)

Што се просечног разумевања тиче, чак 78,71% њих се изјаснило да разуме дат германизам, док је само 15,72% рекло да не разуме понуђену реч, а 5,57% одговорило да само делимично разуме германизам у упитнику.

Потпуно разумевање германизама наши испитаници показали су код речи *кнедла* и *шнит,* изнад 90% њих разуме речи *динстати, рикверц, штекер* и *луфтирати*, затим следе: *гланцати* 88,58%, *шне* 80%, *шпиковати* 77,14%, *хохштайлер* 77,15%, *штимовати* 71,43%, *ајмокац* 71,43%, *штангла* 68,57% и *милхброт* 65,71%, док су најмање разумели речи*: ћушпајз* 45,27%, *фалта* 20% и *кибицовати* 25,71%.

Табела 4: Употреба германизама код ученика средње стручне школе

Германизми	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
ајмокац	11,43% (4)	62,86% (22)	25,71% (9)
шне	11,43% (4)	65,71% (23)	22,86% (8)
динстати	74,29% (26)	8,57% (3)	17,14% (6)
кнедле	60% (21)	17,14% (6)	22,86% (8)
шнит	14,29% (5)	57,14% (20)	28,57% (10)
милхброт	8,57% (3)	88,57% (31)	2,86% (1)
шницла	71,43% (25)	2,86% (1)	8,57% (3)

Германизми	**ДА**	**НЕ**	**ДЕЛИМИЧНО**
презла	62,86% (22)	11,43% (4)	25,71% (9)
ћушпајз	11,43% (4)	74,29% (26)	14,28% (5)
шпиковати	17,14% (6)	34,29% (12)	48,57% (17)
рикверц	82,85% (29)	2,86% (1)	14,29% (5)
кибицовати	8,57% (3)	77,14% (27)	14,29% (5)
фалта	8,57% (3)	82,86% (29)	8,57% (3)
штекер	80% (28)	14,29% (5)	5,71% (2)
штангла	25,71% (9)	60% (21)	14,29% (5)
кнап	71,43% (25)	8,57% (3)	20% (7)
луфтирати	80% (28)	8,57% (3)	11,43% (4)
хохштаплер	31,42% (11)	42,86% (15)	25,71% (9)
гланцати	48,57% (17)	22,86% (8)	28,57% (10)
штимовати	40% (14)	37,14% (13)	22,86% (8)

Потврдан одговор дало је 41% испитаника, док се за опцију да не употребљава германизам, иако га разуме, определило 39% испитаника, а за делимичну употребу свега 20%.

Реч немачког порекла из нашег упитника која је по њиховим одговорима највише у примени је *рикверц* 82,85%, затим следи *штекер* и *луфтирати* са 80%, *динстати* са 74,29%, *шницла* и *кнап* са 71,43%, *презла* са 62,86%, *кнедле* са 60%, *гланцати* са 48,57%, *штимовати* са 40%, а на зачељу су *хохштайлер* 31,42%, *штангла* 25,71%, *шпиковати* 17,14%, *шниц* 14,29%, *ајмокац* 11,43%, *шне* 11,43%, *ћушпајз* 11,43%, *милхброт* 8,57%, *кибицовати* 8,57% и *фалта* 8,57%.

Преводни еквиваленти ученика средње стручне школе

1. *ајмокац*: готово јело од пилећег меса (4), чорба (8), чорба од пилећег меса (2), чорба од меса (6), чорбасто јело (3), врста супе са месом (2), кремасти сос (1), супица (1), густи сос од меса (1), ништа (7)
2. *шне*: снег (од беланца) (20), снег/пена (1), умућени беланац (2), шам (1), шлаг од беланаца (3), шлаг (1), ништа (7)
3. *динстати*: кувати на пари (9), термичка обрада (под утицајем уља и водене паре) (3), кувати (7), кувати у сопственој пари (2), пржити (4), крчкати (1), кување уз мало воде (3), кувати у плиткој масноћи и сосу који пушта намирница (1), краткотрајно пржење у плитком уљу (1), кувати на тихој ватри (1), ништа (3)
4. *кнедле*: додаци за супу (од гриза, јаја) (13), то се ставља у супу (1), ваљушци (3), кугле/лоптице (3), обле кугле (1), куглице од неке масе (1), теста (2), кугле од гриза и јаја (3), облаци у супи (1), округлог облика у супи (1), тесто пуњено нпр.шљивама (1), скувано обликовано брашно или тестенина за супу (1), ништа (4)
5. *шнит*: тракице (3), парче (15), траке, ред торте (2), танко парче (4), штанглице (1), танке пругице (1), парче правоугаоног облика (1), комад (1), каиш (1), парче танко изрезано (1), ништа (5)
6. *милхброт*: млечни хлеб (22), хлеб од млека са додатком воћа (1), ништа (12)
7. *шницла*: комад меса (19), одрезак меса (1), парче меса (5), исечено месо (1), танко сечено парче меса (2), парче меса исечена од бута (1), храна од меса (1), бут (1), део меса (1), пржено месо (1), одрезак (1), ништа (1)
8. *ӣрезла*: хлебне мрвице (15), мрвице од хлеба (11), сув хлеб у који ваљамо колаче, месо (1), зачин (1), ситни комад сушеног хлеба (2), мрвљен хлеб (2), мрвице од хлеба за поховање (1), суве мрвице од хлеба (1), ништа (1)
9. *ћушӣајз*: остава (5), јело од поврћа (8), прилог јелу од поврћа (2), јело од поврћа (1), може и као прилог месу, додатак главном јелу који се прави од поврћа (4), неко прженије (2)
10. *шӣиковати*: расецање меса и убацивање комадића сланине (6), поврћа (8), убацити сланину у парче меса (6), надевати сланином (6), убацивање додатне масноће у месо (1), засећи (1), улепшавање меса (1), облагање сланином (1), набоцкати и ставити сланину (1), набости сланином (1), ништа (3)
11. *рикверц*: уназад (27), опција аутомобила за кретање уназад (1), возити уназад (5), ништа (2)
12. *кибицовати*: навијати, флертовати/гледати, ошацовати (2), погледати (4), гледање (2), радознало посматрати (2), ништа (25)
13. *фалта*: наборана тканина (2), набор (3), нешто за сукњу (1), пресавијено платно (2), набрчкана сукња, хаљина (1)

14. *штекер*: утикач (11), утичница (14), да се пуни телефон (1), струја (1), за струју, на зиду стоји (1), место где се спроводи струја (1), ништа (6)
15. *штанīла*: каиш (3), мотка (4), шипка (2), даска (1), комад метала (1), конопац (2), наполитанка-ред (1), ред (1), ништа (20)
16. *кнаī*: тесно (5),таман (15), тачно по мери (2), уско (3), мало (1), једва таман (3), малецко, уз тело (1), ништа (5)
17. *штимовати*: подешавати (17), поправљати (1), наместити (6), подесити тон инструменту углавном на 440 Hz (1), одржавати (1), ништа (9)
18. *хохштайлер*: преварант (14), лош човек (9), лопов (1), олош (5), ђубре (1), подмукао човек (1), битанга (1), кретен (1), ништа (2)
19. *īланцати*: полирати (5), сјајити (1), брисати (5), чистити (7), да се сија (3), усијати (7), темељно очистити (1), перфектно очистити (1), брисати (1), ништа (4)
20. *луфтирати*: освежити (1), проветрити (24), мењати ваздух (2), ући свеж ваздух (1), допустити ваздуху да улази у просторију (1), освежити просторију (1), ништа (5)

Очекивано, ученици средње стручне школе понудили су знатно више прецизнијих еквивалената за лексеме које улазе у гастрономску терминологију од ученика гимназије, мада ни овде нема потпуне корелације са проценом разумевања: на пример, за лексему *динстати* само један испитаник навео је да делимично разуме, сви остали – да је разумеју, али троје њих чак није ни навело еквивалент. Код разумевања општеупотребне лексике имамо неочекивано већи број позитивних одговора код речи *кибицовати* и *фалта у* односу на ученике гимназије, што је и доказано кроз дате коректне преводне еквиваленте.

3. Закључак

На основу анализе одговора испитаника на наш упитник можемо закључити да наша прва хипотеза да ученици гимназија боље разумеју германизме с обзиром на дужину и обухватност учења немачког језика није доказана: ученици средње стручне школе показали су виши ниво разумевања германизама (78,71% наспрам 62,43% код ученика гимназије) и нешто нижи ниво њихове употребе (41% наспрам 45,14% код ученика гимназије). Интересантна је и чињеница да су ученици Угоститељско-туристичке школе понудили више тачних еквивалената код неких германизама општег језичког регистра, као што су *кибицовати* и *фалта*.

Што се тиче друге хипотезе да ученици гимназија боље разумеју и више користе опште, док ученици средњих стручних школа показују боље познавање и чешћу употребу германизама који припадају језику струке, можемо рећи да је она доказана уз наглашавање да је разлика у разумевању и употреби германизама из кулинарске терминологије далеко већа у корист ученика средње стручне школе него разлика код германизама из општег језичког регистра у корист ученика гимназије, где је она незнатна, шта више у појединим, већ наведеним случајевима ученици Угоститељско-туристичке школе бележе њихову већу употребу и разумевање. Овакви резултати могу се објаснити чињеницом да велики број лексичких јединица у области разних заната и делатности, па и угоститељске, припада германизмима, ти називи углавном су усвојени заједно се стицањем стручних знања, утемељени су у српском језику као такви, а за многе од њих чак и немамо еквиваленте у нашем језику или их не користимо (нпр. *кифла, шпорет, динстати*).

Резултати овог истраживања наводе нас на закључак да речи страног, у овом случају немачког, порекла могу бити од великог значаја за развијање језичких компетенција. Позајмљенице које представљају значајан део лексичког подсистема могу омогућити већу аутономију у учењу језика, дидактичку сарадњу и разноликост у погледу техника рада, а које би изучавање страних језика на, рецимо, струковним студијама, уз располагање адекватним уџбеницима, глосарима, приручницима и материјалима, учиниле привлачнијим и успешнијим.

Литература

Тривунац Милош. *Немачки утицај у нашем језику*. Београд: Штампарија М. Сибинковића, 1936.

[Trivunac Miloš. *Nemački uticaj u našem jeziku*. Beograd: Štamparija M. Sibinkovića, 1936]

Шнел Живановић Маргита. „Немачке позајмљенице у кулинарској терминологији". Вера Васић и Гордана Штрбац (ур.). *Говор Новог Сада. Свеска 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине*. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2011: 278–295.

[Šnel Živanović Margita. „Nemačke pozajmljenice u kulinarskoj terminologiji". Vera Vasić i Gordana Štrbac (ur.). *Govor Novog Sada. Sveska 2: Morfosintaksičke, leksičke i pragmatičke osobine*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za srpski jezik i lingvistiku, 2011: 278–295]

Bošnjak Svetlana. *Razumevanje anglicizama učenika osnovne škole: komparativna analiza – izvorni i neizvorni govornici srpskog jezika*. [Završni rad, Filozofski fakultet Novi Sad, 2018]

Kostić-Tomović Jelena. „Germanizmi u savremenom srpskom jeziku, u germanoslavističkoj literaturi i u romanu *Semper idem* Đorđa Lebovića". *Komunikacija i kultura*

online VIII: 8 (2017): 48–87. https://www.komunikacijaikultura.org/index.php/kk/article/view/292/252 15.06.2024.
Panić Kavgić Olga. *Koliko razumemo nove anglicizme*. Novi Sad: Zmaj, 2006.
Schneeweis Edmund. *Die deutschen Lehnwörter im Serbokroatischen in kulturgeschichtlicher Sicht*. Berlin: De Gruyter, 1960.
Striedter-Temps Hildegard. *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*. Doktorarbeit. Berlin: Osteuropa Institut an der freien Universität Berlin, 1958.
Stojić Aneta. „Njemačke posuđenice i hrvatski ekvivalenti". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 34 (2008): 357–369.
Stojić Aneta. „Status deutscher Lehnwörter im Kroatischen". *Zagreber germanistischer Beiträge* 9 (2006): 37–49.
Thomas George. „The Role of German Loanwords in Serbo-Croatian: A Sociolinguistic Perspective". *Јужнословенски филолоī* 56:3/4 (2000): 1215–1228.
Žerajić Andrea. „Germanizmi u terminologiji gastronomije i kulinarstva i njihovi prevodni ekvivalenti na jeziku struke". *Hotellink* 18:29–30 (2017): 255–269.

Извори

Речници:

Марковић Јордана, Трајковић Татјана. *Речник жарīонизама јужне ūруīе.* Ниш: Филозофски факултет, 2018. https://sites.google.com/filfak.ni.ac.rs/recnik-zargonizama-juzne-pruge 15.06.2024.
[Marković Jordana, Trajković Tatjana. *Rečnik žargonizama južne pruge*. Niš: Filozofski fakultet, 2018. https://sites.google.com/filfak.ni.ac.rs/recnik-zargonizama-juzne-pruge 15.06.2024]
PCJ: *Речник срūскоīа језика* (ред. и уред. Николић Мирослав). Нови Сад: Матица српска, 2007.
[RSJ: *Rečnik srpskoga jezika* (red. i ured. Nikolić Miroslav). Novi Sad: Matica srpska, 2007]

Čolović Valentina i dr. *Univerzalni nemačko-srpski rečnik.* (ur. Nikolić Vojislav). Beograd: Klett, 2010.
DUDEN *Deutsches Universalwörterbuch* (Red. Mathias Wermke). 3. bearbeitete Auflage. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 1996.
DUDEN ONLINE https://www.duden.de/woerterbuch 15.06.2024.
Klajn Ivan, Šipka Milan. *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej, 2007.
Momirović Toma. *Srpsko-nemački rečnik: reči koje se lako uče: germanizmi, internacionalizmi: memotehnika u službi učenja nemačkog jezika*: *oko 6.500 reči-odrednica*. Beograd: Kolibri, 1996.

Остало:

Марковић Спасенија-Пата. *Велики народни кувар*. Београд: Народна књига, 1956.
[Marković Spasenija-Pata. *Veliki narodni kuvar*. Beograd: Narodna knjiga, 1956]
Марковић Спасенија-Пата. *Мој кувар*. Београд: Политика, 1939.
[Marković Spasenija-Pata. *Moj kuvar*. Beograd: Politika, 1939]
Стојанић Милијан. *Срūски народни кувар*. Београд: Политика, 2004.
[Stojanić Milijan. *Srpski narodni kuvar*. Beograd: Politika, 2004]

Knežević Sandra. *Pelaprat veliki kuvar*. Beograd: Vulkan izdavaštvo, 2015.
Marković Spasenija-Pata, Katičić Jelena, Krstić Predrag. *Veliki narodni kuhar* (26. dopunjeno i prerađeno izdanje). Beograd: Narodna knjiga, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.
Stojanović Radmila. *Veliki srpski kuvar*. Beograd: BIGZ, 2021.

Ana Milić

VERSTEHEN UND VERWENDUNG VON GERMANISMEN BEI GYMNASIASTEN UND BERUFSCHÜLERN

Das Ziel der Forschung dieser Arbeit ist es festzustellen, inwieweit Sekundarschüler, deren Muttersprache Serbisch ist, bestimmte an die serbische Sprache angepasste Germanismen verstehen, sowie ob und wie häufig sie diese nutzen. In der Arbeit wurde eine empirische Methode verwendet. Die geeignete Stichprobe umfasst 35 Gymnasiasten und 35 Schüler einer Berufsschule für Gastgewerbe und Tourismus. Ihre Antworten wurden durch eine Umfrage gesammelt, die offene und geschlossene Fragen enthielt. Nachdem wir die bisherige Forschung in diesem Bereich im theoretischen Sinne betrachtet hatten, kamen wir durch empirische Forschung zu bestimmten Ergebnissen, die die ursprüngliche Hypothese, dass Gymnasiasten Germanismen, die zum allgemeinen Sprachregister gehören, besser verstehen und häufig verwenden, widerlegten, während die Hypothese, die lautet, dass Schüler der Berufsschule für Gastgewerbe und Tourismus bessere Kenntnisse und ein besseres Verständnis zeigen und darüber hinaus häufige Verwendung von Germanismen aus der Berufssprache, unabhängig davon, dass sie in der Schule kein Deutsch mehr lernen, nachgewiesen wurde. Solche Ergebnisse können dadurch erklärt werden, dass eine große Anzahl lexikalischer Elemente im Bereich verschiedener Gewerbe zu Germanismen gehören, dass diese Namen mit den Gewerben „zusammenkamen“ und dass sie als solche etabliert sind und für viele haben wir keine Entsprechungen in der serbischen Sprache oder verwenden sie nicht .

Schlüsselwörter: Germanismen, Äquivalente in der serbischen Sprache, Studentensprache, Allgemeinsprache, Fachsprache

Ана Милић завршила је студије економије на Економском факултету у Нишу, а затим и студије германистике на Департману за немачки језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу, где 2022. године завршава мастер академске студије превођења. Интересују је проблеми наставе страних језика, нарочито примене вештачке интелигенције у настави, проблеми превођења, адаптације позајмљеница и фразеологије.

Ana Milić completed economics studies at the Faculty of Economics in Niš, and thereafter German studies at the Department of German Language and Literature of the Faculty of Philosophy in Niš, where in 2022 she completed the master's program in translation. She is interested in foreign language teaching, application of artificial intelligence in teaching, translation, adaptation of loanwords and phraseology.